

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Послание

Орта кюн РФ-ни Президенти Владимир Путин Федеральний Жыйылыуыга Посланиясы бла селешгенди. Кремльни Георгиевский залында кыралны башчысы докладна тынгыларга мингден аслам адам жыйылганды. Аланы араларында Федерация Советни членлери, Кырал Думаны депутатлары, федеральний министрле, Баш, Конституциялы, Арбитраж сюдлени башчылары, губернаторла, РФ-ни субъектлеринде законла чыгарыуучу органлары спикерлери, төрели динлени кыулдукчулары, регионлада Жамауат палаталаны председатели, жамауат кыулдукчула да бар эдиле.

Владимир ПУТИН: Россей ата журтлуларын кьоруулагъан, тюзлюкню, керттиликни сакълагъан кырал болгъанын кьргюзтгенди

Владимир Владимирович Украинада болумну, Кырымны Россейге кыайтарылганы, кыралыбызга кыажу санкцияланы, сомну кыйматыны бла инфляцияны, экономика борчланы, демографияны, Россейни битеудуния политикада жерини эмда башха магъаналы ишлени юслеринден айтханды.

Докладын башлай, ол кыралыбызны келир заманы бла байламлы кыйматлы жумушла этиле турган кезиуде Россейиле анга ийнанганларына, тутхулук этгенлерине ыразылыгын билдиргенди. «Быйыл бизни жашауу-бузда артыкда магъаналы затла болгандыла. Аланы уа жаланди миллети бириккен, жалынчаксыз, кючлю кырал болдураллыкды. Россей ата журтлуларын кьоруулагъан, тюзлюкню, керттиликни сакълагъан кырал болганын кьргюзтгенди», - дегенди.

Владимир Путин Украинада бола турган ишлеге энчи магъана бергенди. Россейни бла Крымны араларында байламлыкыла емюрледен бери келгенлерин черте, Владимир Патчах христиан динни Херсонесде (эрттеги аты Корсунь) алгъанын эсгертгенди. «Кеп миллетли Россейли кыралны кыруалуу мында башланганды. Бизни ата-бабаларыбыз бир халкъ, бир миллет болгъанларын мында сезгендиле. Крым, Херсонес, Севастополь Россейге цивилизация эмда дин жаны бла артыкъ да магъаналыдыла», - дегенди ол.

Кыралны башчысы хар халкъ да айныуу жолун кеси сайларга эркин болганын, Россей СССР чачылгандан сора жалынчаксызлыкны излеген республикалга, ол санда Украинага да,

тутхулук этген эсгертгенди. «Андан бери бизни оюмуз тюрленмегенди. Хар халкъ да айныуу политикасын, экономикасын кыруану, кьоркюусузлугун жалчытууу жолларын кеси сайларга эркинди», - дегенди.

Ол Украинада бола турган ишледе Американы Бирлешген Штатларыны жерини юсюнден да айтханды. «Америкалы шухларыбыз не заманда да бизни кюншу кыралла бла халларыбызга кыатышырга излегенлей турадыла. Бирде кыралны башчысы бламы селешейик неда тюзонлей аланы америкалы спонсорларынамы барайыкъ деп окуяна ишекли боласа», - дегенди ол.

Бу тема бла байламлы Путин кьоркюусулукню жалчытуууу проблемасына да эс бурганды. «Бу жаны бла жумушла энтта кепдюле, ол санда терроризмге кыажу ишле да. Болсада биз терроризмге кыажу халкъла аралы кюрешге кыатышканлай турлукбуз», - деп чертгенди.

Халкъла аралы политика бла бирге Посланияда экономика впросла да кьорюлгендиле. Владимир Путин сомну учуз этерге кюрешгенлени жолларын кесерге кереклисин чертгенди. «Власть саудюгерчиле кимле болгъанларын биледи, алагъа кыажу сюелери онгубуз да барды», - дегенди.

Ол юч-төрт жылны ичинде дунияны кыралларыны экономикаларыны сююлерини орта елчмелерин озарга борч салганды. «Ишни хайырлыгыбыз беш процентден аз болмазга, инфляция уа төрт процентден озмазга тийишлидиле», - деп кьошханды.

Бу болумда уа кеси предпри-

ятияларыбызга тутхулук этип, тыш кыралладан келтирилген товарланы кесибизде чыгарылганыла бла алышындырууу магъаналыгыны юсюнден да барганды сөз. Владимир Владимирович билдиргенча, РФ-ни Правительствоусунда уллу инвестиция проектлени жашауда бардырууга жууаллы боллук координация совет кыраллыкды.

Халкъны саулуугуна багыууу впросларына энчи магъана берилгенди документде. Путин келир жылны жюрек-кыан тамыра бла байламлы ауруулага кыажу кюрешни жылынча белгилерге чакырганды. Ол демография болум игиленгенин, Россей аны тарыхында биринчи кере болуп, саулык сакълауу Битеудуния рейтингинде жашау этерге жаралуу кыралга саналганы да иги шартланыча белгилегенди.

Путин Посланиясын окуй туруп, Грозныйде полициячыла бандинт кыауумлага кыажу кюреш бардыра эдиле. Кырал башчы, аны айтып, ала борчларын толтурлукларына ийнанганын чертгенди. «Право низамны сакълауу террористлеге кыажу сермеше турадыла. Келигиз, алагъа себеплик этейик», - дегенди.

Документде дагыда билим берууно, социальный магъаналы жумушланы толтурган коммерциялы болмагъан организацияла болушлук этерге, налогланы жыйыуу игилендирге, бюджет ахчаны тонауу тохта тырга кереклисини эмда башха магъаналы затланы юслеринден айтылганды.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлаганды.

Оюм

Салынган борчланы тамамлауу жолларыны шарт программасы

КъМР-ни Башчысы Юрий Коков, Россейни Президенти Владимир Путинни Федеральний Жыйылыуыга кезиулю Посланиясыны юсюнден кесини оюмун айта, «ол салынган борчланы тамамлауу жолларыны шарт программасыды», - дегенди.

Республиканы Башчысы оюм этгенден, налог закондательствону тутхулук этерге, шендоюу налогланы жууук төрт жылны ичинде тюрлендирмеге, артыкда предпринимательлик иш бла кюрешип башлагъанлагъа налогну азайтуу юсюнден алгъын этилинген оноулары толтуруга кереклисини юсюнден бек тюз эм заманди айтылганды.

Россейге кыайтарылган капиталлага толуунлай амнистия этиу - экономика болумну игилендириуде магъаналы атламды. Офшорлада турган ахча сакъланырыгына ышанырча туююлду. Аны жашауу кьргюзгенди. Ол себелден Путин айтхан амал тышында болгъан ахчаны иги кесегин туура этерге эмда кесибизде хайырланырга онг берликди.

Посланияда надзор, контроль, право низамны сакълауу органланы ишлерин жангыча кыруарга кереклиси белгиленгенди, аны амаллары да кьргюзюлгендиле. «Тинтиуле жашырын бардырлымазча этиу, келир жылдан башлап кыайсы орган кимлени эмда не мурад бла тинтгени, аны эсеплери жазылырча энчи реестрини бардыруу коррупцияны азайтырга, ачыктыккыны эмда тюзлюкню жалчытырга онг берликди. Тинтиучюле бирде кеслери да билмейдиле кимлеге контроль этгенлерин, не жумушла тамамларга керек болгъанларын да. Аллай затла бизни республикада да бардыла», - дегенди Коков.

Социальный сферага, артыкда саулык сакълауга,

ол санда биогенлюкде кеп адамны елгенини сылтау болуп турган жюрек, кыан тамыр ауруулага кыажу кюрешге Посланияда энчи магъана берилгенди. Кыабарты-Малкъарда Республикалы клиника больницада кыан тамыра бла байламлы аурууладан кыйналгъанлагъа бакъган ара ачылганды. Ол шендоюу керекле бла толусунлай жалчытылынды. Анда саусузлагъа заманында эм тынгылы медицина болушлук этиледи. Араны онгларын мындан ары да кючлендире барырга, саусузлагъа хар жаны бла да реабилитация жарашдырырча мадара кыруарга белгиленеди.

«Сакътагъа профессионал билим берууно, аланы иш бла жалчытуу юсюнден да айтылганды Посланияда. Экономика кытылыккы да кыарамай, президент «Доступная среда» деген программаны болжалын 2020 жылга дери созууу тюзге саналганды. Кыабарты-Малкъарда 60 мингден аслам инвалид барды. Аладан эки минг бла жарымы арбачыкылада жюрюгендиле. Кыаулу, сакъат, саусуз адамла кыайгырыуу бизни баш магъаналы борчларыбыздан бириди», - деп белгилегенди Коков.

Россейни Президенти адамларыбызны жашаулары игилендириуу жаны бла шарт борчла салганды, аланы тамамлауу жолларын белгилегенди. Ала республикалы власть органларыны харкюнлюк ишлерини мурдорун тутарыкдыла, деп чертгенди КъМР-ни Башчысы.

Поэтни тынчыксыз кьадарын ангыларга болушхан фильм

4 бет

Жетишимлеге алланып

5 бет

Тамбланы кыайгысын кере

6 бет

Къарсла бла кыуанч тауушла

8 бет

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Библиотекаларга бла маданият юйлеге - танз себеплик

Андан сора жыйылынуу кырауна чыгарылган бегимлене библиотеканы проектери сюзюлюп башлангандыла. Бек алга республиканы баш финанс документи-Къабарты-Малкъарны бюджет - быйылны 9 айына кыалай толтурулганына кыралганды. Аны юсюнден билдире, КъМР-ни финансла министрине кыулугуун толтурган Ирина Мишкова бюджетни файдасы 17 миллиард сом болганын неда жыллык планда кыргызтолгон елчмени 93 процентин тутханын айырып айтханды. Ол а бытырны бу кезиуонден эсе кепдю. Налогладан ахчаны асламысы файдага салынган жасокъдан тюшгенди. Ала да 10,5 проценте ёсгенди. Мишкова акция алкогь продукциядан 327 миллион сом алынмай кыалганын айтып, алай болмаса эди, файдала андан кеп боллук эдиле, дегенди.

Ол айтханага кере, республиканы кырал борчу 4 миллиард 741 миллион сом болганды, быйыл аны телеуге 90 миллион сом кыратылганды. Бюджетни битеу кыранчалары 17 миллиард 976 миллион сом тутхандыла. Ол а белгиленген кыорюлюени 77 процентиди. Алайды да, республикалы бюджет тогузу айны ичинде кыранчалары файдаланганын эсе 943,3 миллион сомга кеп болуп толтурулганды.

Отчет этилинип бошалгандан сора, сёзге КъМР-ни Къырал кенгешчиси Хачим Кармоков кыошлуганды. Ол Финансла министрствону келечиси кесини докладын кырал

КъМР-ни Правительствосуну кезиулу жыйылыуун аны Председатели Мусукланы Алий хычыуун жумушдан башлаганды. Толтуруучу власть органын аппаратында ишленгенли бир кыаууму Правительствону Сыйлы грамотасы бла сауьаланнаганын билдирип, аны алага бергенди.

программалага анализ этиуден башларга керек эди, дегенди. Андан сора да, отчетта кыргызтолгон тарихле тюз болганын аны кыалганын аны юсюнден контроль органын бир тюрлю эсгертиую жокъду, алай эсе, аны бу жол кыабил кыору терсди, деп сёзю алай салганды.

Болсада Правительствону Председатели Контроль-эсеплеучо палата аны юсюнден кесини оюмун Парламентте билдириучю деп анылатханды. Алай бла республикалы бюджетте 2014 жылны 9 айына кыалай толтурулганын юсюнден отчетну юсюнден Правительствону буйругу кыабил кыорюлгенди.

Дагыда бир буйругу финансла бла байламлы болганды. Жыл бошала турганын себепли бюджетни дефицитин жабар эмда республиканы борчаларын телер ючюн, кредитле алыу жаны бла узакъ болжаллы кырал контрактны жангыдан этерге керекди. Ирина Мишкова бу жол кредитге 2 миллиард сом 11,6 проценте алырга белгиленгенин билдиргенди.

Ызы бла энчи магшаналары болган, башха ишледе хайырланлыгырга эркин этилмеген эл мюлк жерлени тизмеси кыабил

кыорюлгенди. «Кабардино-Балкарская лесная охрана» деген кырал бюджет организацияны экиге бёлюнуу эмда алааны полномочиаларын юлешиюно юсюнден буйругуно проекти да сюзюуден ётгенди.

Эл мюлк товарла чыгаруучулага сугъаруучу системааны кыруулушларына, аланы жангыртууга эмда техника бла жалчытууга этген кыранчалары бир кесегин кыайтарууга субсидияла беруноу жорукулагына тюзетиуле кийирилгенди. Эл мюлкюно министр Муаед Дадов ол ишлеге федераллы бюджетден 85 миллион сомдан артык бёлюннгенин билдиргенди.

Жыйылыуда коммерциялы болмаган организацияны – «Къабарты-Малкъар Республикада кеп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиу жаны бла регион оператору» деген фондну генераллы директорун салыуу жоруугу. КъМР-де управлююй компанияны ишлерине контроль этерик правительстволу комиссияны кыаууму, Борчу халда медицина страховаяны жер-жерли программаларын жарашдыруу жаны бла комиссия да кыаууму кыабил кыорюлгенди.

2014 жылда жерни хайырланууно эмда анда кыруулуш ишле бардырууно генераллы планларын жарашдырууга, алага тюзетиуле кийириуге этилген кыранчалга республикалы бюджетден софинансирование халда бёлюннген ахчаны жер-жерли самоуправление органына араларында юлешиюно юсюнден буйругуно проектин жетгенде, Правительствону Председатели бу иш былай кеч нек башланганын сорганды. «Декабрь болду, кычан юлешип бошарга дейсиз ахчаны».

Кыруулушну эмда жашау жерла-коммуналы мюлкюно министри Анзор Тутуков иш муниципал кыралыуудан заякала заманында келмегени ючюн тыйылады, деп анылатды. «Документлерин заманында бермегенлини тизмеден кетерип кыорюрга керекди», деп кошду Мусук ул.

Маданият бла байламлы Правительствону эки магшаналы буйругу сюзюлгенди. Культура министрине орунбасары Къарчаланы Амина билдиргенича, «Къабарты-Малкъарны культураны» деген кырал программасын «Къабарты-Малкъар Республикада культураны айнытуу» деген подпрограммасына кере, муниципал маданият учрежденияны, уллу, орталык эм гиче шахарлада культураны бла туризмине араларын айнытууга кыралны жанында этилген болушлукну (грантлы) юле-

шир муратда конкурс бардырылганды. Аны эсеплерине кере, Нарткъала эм Чегем шахарлага 33,500 миллион сом берилликти. Андан сора да, республикада 83 библиотека компьютерле бла жалчытылынырыкты эмда Интернетге кыошулукту. Беш элде: Аргуданда, Огъары Малкъарда, Баксанёнонда, Октябрьскоёде, Кёндөнде Маданият юйлеге шинтикле алынырыктыдыла.

Дагыда библиотекалары ырыкы болумларын игилендируге федераллы бюджетден да 367 минг 120 сом бёлюнорюкду. Ол ахча да компьютерлер болмаган библиотекалага юлешиниркиди.

Жыбепли бир-бир келишимлеге да жангыдан кыол салырга тюшеди. Алайды да, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну эмда Борчу халда медицина страховаяны федераллы фондну араларында республикада саулык саклауно модернизациялауно регион программасын ахча бла жалчытууно юсюнден келишим жангыдан этилгенди. Ага Перинаталлы араны проектин жарашдыруу, кыруулуш бардыруу эмда хайырланууга беруу жаны бла ишле кыошулгандыла.

Правительствону жыйылыууда башха бегимлене бла буйрукланы проектери да сюзюлгендиле эмда кыабил кыорюлгенди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

ПАРЛАМЕНТ

Къоркыулу аруудан кытулууно амалларын излегендиле

КъМР-ни Парламентини президиумунда болган «правительстволу сагъатда» депутатла республикада туберкулезга кыажу не мадарла этилгенлерине кырагандыла. Аны юсюнден айта, КъМР-ни Правительствосуну Председатели орунбасары, саулык саклауно министри Ирма Шетова бу арууга кыажу кереш бардырган служба тамамлаган ишени, анга чырмау этген сылтауланы юслеринде билдиргенди. Больницаланы шендоюно оборудование бла жалчытуу, профилактика эм багыу ишине кырау, врачла бла жалчытуу осал халда болганын чертгенди.

Быйылны тогузу айыны эсеплерине кере, туберкулездан арууганла былтырны бу кезиуу бла тенгештиргенде 7 проценте кебейгенди. Арууганлары жарымында асламы кеслерине заманында бакъдырмай, ёпкелери бек аманга кетип тюшедиле врачна, дегенди Ирма Шетова. Ол оюм этгенден, аны алайгыгы кечюрюлючю флюорография техника азыкъ этгени эмда адамны арууганын ал кезиуде ачыкылау иш осал кыралганын ючюндю. Онеки аппарат барды да, аладан жетиси жарауусу болганды, бири да стационар халда ишлейди. Жалаанда 4-суюн бир жерден башхасына кечюрю амал барды.

Кечюрюлючю флюорография не кыадар кеп болса, ол кыадар кеп адамны саулуугун тинтирге, арууларын да озгунчу ачыкыларга кыолдан келгени бамды деп, министр быйыл тогузу айны эсеплерине

кере, туберкулездан ёлгенлини 71,6 процентин (53 адам) «ни-замсыз сауусула» болганын аны эсгергенди. Алай, эрттен арууганларына да кыарамай, стационарда, амбулаторияда да кеслерине тийишлисича бакъдырмагандыла, уллу кёлю болгандыла. Аланы араларында ичгичиле неда наркоманла да кепдюле.

Фтизиатрия службаны ишине юсюнден айта, докладчы аны ырыкы-техника халы осал болганын, кадрла жетишмегенлине билдиргенди. Ол келтирген шартлага кере, республиканы Чегем, Элбрус, Зольск, Лескен муниципал районларында фтизиатр врачла жокъдула, аланы орунларына башха специалистле ишлейдиле. Болганын да пенсиячыладыла неда пенсияга чыгар жыл сандадыла.

Министр туберкулезга кыажу кереш кыйиматлы болурча не этерге кереклисин да айтханды. 2014 жылда диагностика оборудовани алырга федераллы ахчадан 67,1 миллион сом бёлюннгенди. Республиканы бюджетти да 20,2 миллион сом берирге белгилейди. Муниципал кыралыууга 6 стационар флюорограф, ПЦР-лаборатория эм башха диагностика оборудовани алынадыла. Келишимге кере, ала быйылны ахырына дерри жиберилип бошалыктыдыла. Аладан сора да, бактериялары ёлтюрген, туберкулездан багъарга себеплик этген дарманла алырга да белгиленди.

Мадарла этиледиле, алай туберкулездан арууганлары саны азаймайды, ол жаны бла

хал осаллай кыалады. Аны юсюнден жыйылыуда Хайырлануучулар эркинликлерин кыоруула эмда адамны ырахаулуугу жаны бла сферада надорну федераллы службасын КъМР-де Управлениасы бёлююно таматасы Мадинат Хацукова айтханды. Ол билдиргенича, былтыр республиканы жеринде туберкулездан арууганлары саны 26 проценте жетгенди. Ол а 100 минг адамны 43,27 процентиди. Арууганлары 24 процентиди 45-54-жыллыктыдыла – ишге жарауу жыл санда адамла.

Шахарлада арууганлары саны элден эсе 24 проценте асламды. Абаданлары араларында саусуланы саны былтыр 9 проценте, сабийлени ичлерине уа 27 проценте ёсгенди. Республикага тышындан келген гражданды араларында туберкулездан арууганла да жыл сайын эсеге алынадыла.

Мадинат Хацукова жуькъан аруула, ол санда туберкулез да, ачыкыланган жердеде дезинфекция ишени бардыруу бла хал осал болганын чертгенди. Андан ары ол дагыда бир кыауу проблеманы туура этгенди: арт юч жылы ичине сабийлени бла акылбалык болмаганлары араларында арууганлары терк ачыкыларга онг берген туберкулинни республикалы бюджетни ахчасына сатып алыу бек кыйын тамамланууды.

«Туберкулезга кыажу диспансер» кырал бюджет саулык саклау учрежденияны бёлюмлерини санитар болумлары СанГИН-ни излемлерине арталыда келишмейди. Ол шартха

уа Парламентни депутаттары да эс бургандыла. Ала диспансерни стационарларында 1973 жылдан бери тынгылы ремонт этилмегенин, анда хал бек осал болганын чертип айтхандыла.

Ирма Шетова Саулык саклауно модернизациялауно программасына кере, анда 19,9 миллион сомга ремонт этилгенин билдиргенди. Бу сагъатда инженер сетле жангыртыла турадыла. Бу ишине тамамлап бошар ючюн, 18,4 миллион сом керекди, ол да табылганды, дегенди.

Парламентарийле диспансеризация, дарманла бла жалчытуу, туберкулездан арууганлары аш бла, жашау юйле бла жалчытуу не халда болганын билдирге суйгенди.

Туберкулез жарылыны, осал кылыктылыны арууу болганын саналганды не заманда да. Алай бююнлюкде андан ким да арууп кыалырга боллукту. Аны терк жайылып барганын сылтау неди? деп сорганды КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова.

Ирма Шетова, анга жууап бере, диспансеризацияны сансыз этип кыойган кыауумла болганын чертип айтханды. Аланы арууганлары кеч ачыкыланганы себепли, ала тегерекдегилени да жуькдурдыла. Туберкулезну жалаанда флюорографияны болушлукту бла ачыкыларга боллукту. Сабийге уа Манту этиледи.

Депутатла халкыны ол кыоркуулу аруудан кыоруулау хайырлы амалларын табарга керек болганын чертгенди. Жыйылыуда туура этилген

шартлага, оюмлага, предлозиялага кере, КъМР-ни Правительствосуну, Саулык саклауно министрствона, районлары бла шахарлары администрациялары башчыларына эсгертиуле этгенди.

Жыйылыуу кезиууде парламентариийле дагыда «Къабарты-Малкъар Республиканы инвестицияла бла байламлы законодательный актылары бирилерине тюзетиуле кийириуно юсюнден» эмда «Бир-бир республикалы законлары тюрлендирууно юсюнден» законопроектлени да сюзгенди.

Парламентлени араларында бирге ишлеуно чеклеринде уа РФ-ни башха субъектлерини сакъатланы социаллы жаны бла кыоруулау, кыралны, муниципалитетлени кереклерине товарлары сатып алыуно контракт система бла бардыруу бла байламлы обращениеларына бла законодательный башламчылыкларына кыралганды.

Дагыда КъМР-ни Парламентинде Жаш телю палатаны ишлерине планы кыабил кыорюлгенди. Физкультураны бла спортну айнытууга уллу кыйын салганылар эмда ишлеринде жетишимле болдурганлары ючюн футболдан сабий жашау телю спорт шолкуну тамата тренери Гоплачев Аслан Ахмедовични бла тренери-преподаватели Журтов Олег Владимировични Парламентини Сыйлы грамотасы бла сауьаларга оюу этилгенди.

Люба БАТЫРОВА,

КъМР-ни Парламентини пресс-службасын башчысы

ФОРУМ

Регионну табиьгъат эмда тарых энчиликлерин толу баямларгъа

3-чю декабрьде Къарачай-Черкесде Архызда Север Кавказда асламлы информация органлада ишлегиленни форуму башланганды. Ол быйыл экинчи кере бардырылады. Юч кюнню ичинде 350-ден артык журналист, экспертле, тюрлю-тюрлю «Тегерек столгъа» къатышып, СМИ-лерини онглари бла шагъарейленедиле. Бу жыйылыну Шендююгю кавказ полтиканасы арасы РФ-ни Президентини СКФО-да полпредствосуну тутхучулугъу бла къураганды.

Форумну биринчи кюнню жылны битеу кезулеринде ишлегилен «Архыз» курортда бардырылганды. Биринчиден, къонакъла аны бла шагъарейленгендиле. Ызы бла «Россейни асламлы информация органларында Шимал Кавказны жери» деген темагъа «Тегерек стол» болганды. Аны «Бийиктау школну» директору Алексей Овчинников бардырганды.

Тюбешуно ача, дуняда бола турган ишле эмда къыралны экономикасыны халы ич туризмни айнаытугъа жол ачханларын белгилегенди, ол санда Шимал Кавказны курортларына да.

«Бийик тау школну» келечилери

бардыргъан тинтиулеге кере, Россейде таулада солургъа сойгенлени саны тёрт миллион адамгъа жетеди. Аладан миллиону спорт бла дайым да кюрешеди. Алай туристле Кавказгъа келир ючюн а, мында кеп жумушла тамамларгъа керекди, ол санда тийишли инфраструктура къурагъа, кадрла бла жалчытыргъа, къутхарычуланы юйретирге эмда башала. Экспертни оюмуна кере, бу болумда «Большая кавказская тропа» деген проектни жашауда бардырыгъа тийишлиди. Ол а Сочиден башлап Махачкалагъа дери битеу курортлары бир бирлери бла байларыкъ эди.

«Тегерек столгъа» къатышханла регионда Домбай, Эльбрус, Теберда дегенча битеу дунягъа да белгили курортла бла бирге жангылары да ачылгъанларын белгилегендиле. Алай регионну тарых онглари хайырланымлагъанлары уа уллу кемчиликди. Кавказда эрттегили къалала хар республикада да бардыла. «Тегерек столгъа» къатышханланы оюмларына кере, аланы ариулыкъларын, сейирликлерин белгили этип, бери келген туристени санын кёбейтирге боллукъ эди. Сёз ючюн, Ингушетия Республикада «Ведучи» курортда ол энчиликке сакълангандыла.

Тюбешуеге къатышханла Кавказны курортларын битеу дунягъа белгили этиуню мадарларын сюзгендиле, асламлы информация органлада регионну аманлауну тохтатыргъа кереклисини юслеринден айтхандыла.

Форумну экинчи кюнню Пятигорскде «Интурист» къонакъ юйде бардырылганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Экинчи кюн, 4-чю декабрьде уа, форум ишин Пятигорск шахарда «Интурист» къонакъ юйде бардырганды. Къабарты-Малкъардан баргъан делегациягъа Басма эм асламлы коммуникация жаны бла къырал комитетни председатели Людмила Казанчева башчылыкъ этгенди. Бизни республикагъа къонакъ юйде энчи майдан бёлюннген эди. Анга ким суйсе да келип, бизде каллай газетле, журналла чыкыгъанларын кёрюрге, телевидениени аппаратрасы, тюрлю-тюрлю буклетле бла да шагъарейленирге боллукъ эди.

Кавказны сифатын бирлешип тюрлендирирге боллукъду

Ол кюн «Россейни асламлы информация органларыны Север Кавказда болумну юсюнден хапар билдириулерин», «Север Кавказны сифаты: экспертлени оюмлары», «Дербентге- 2000 жыл: юбилейни белгилеуну аллында информация амалла», «Телевидение бла Интернет: телевизор контентни энчиликлери эм аланы сетъде хайырлану», «Журналистни миллетле аралы эмда динле аралы проблематика бла ишлеулерин» деген атла бла «Тегерек столла», мастер-классла, тюбешуле да болгандыла. Алада асламында регионну даражасын кётюрюно эмда аны атын иги бла айтдырыуну амаллары сюзюлгендиле. Дагъыстанда бурунгулу шахар Дербентни 2000-жыллыгын белгилеуну юсюнден да барганды сёз.

Жер-жерли медиаланы бир бирлери бла къаты байламлыкъда ишлеуге да уллу эс бурулганды. Быйылгы форумну баш ниетлеринден бири да олду. Кёрмюч заллада уа федерал эм регион мултимедиялы проектлени презентациялары болганды. «Машук» жаш тёлү форумну проекти, ол санда Уллу Ата журт урушда Хорламны 70-жыллыгына жораланган проект да, кёргозтюлгендиле.

Дагъыда «Кавказ: медиа, жамауат, къырал» деген ат бла «Тегерек стол» болганды. Аны «Кавказ политика» порталны баш редактору, РФ-да Жамауат палатаны члени Максим Шевченко бардырганды. Анга кеп журналист да къатышхан эди. Ала Север Кавказны республикаларын аманлыкъчылары кёлундан жо-

юлган журналистлени бир минутну шох сюелип эсгергендиле. Максим Шевченко регионда болгъан проблемаланы бир къауумун кётюргенди, журналистле аланы юслеринден кёбюрек жазаргъа кереклисин эсгергенди.

Ол бусагъатда битеу СКФО-да бек уллу проблемаладан бири жер бла байламлы болгъанын чертгенди. «Эсигизге тюшоркюгюз, алгъын къаллай совхозла, колхозла болуучу эдиле. Сабанлада тюрлю-тюрлю кегетле ёсе эдиле. Бусагъатда уа бир къауум бай адам, жерлени кёлгъа жыйышдырып, кеслери уа бир зат салып ёсдюромей, жылдан-жылгъа ахча алып турадыла», дегенди.

Ол жашуа журтла -коммунальнй молкде болумну юсюнден да саягыннганды. «Бу бёлюмде кемчиликлени юслеринден журналистле жазаргъа, аланы туура этерге керекдиле», дегенди. Максим Шевченко жашауда тюбей келген дагъыда кеп проблемаланы кётюргенди, ызы бла уа журналистлени сорууларына жууапла бергенди.

Ингриликде сагъат алты болгъандан сора уа «Прометей» интернет-саугъагъа тийишли болгъанланы алгъышлагъандыла. Аны алгъанлары араларында «Горанка» газет (редактору Зарина Канукова) эмда «РИА КБР» жангылыкъла агентствосу (директору Шахмырзаланы Заур) да бардыла.

Форум кесини ишин андан ары бардырады.

ХОПАЛАНЫ Марзият. Суратланы автор алганды.

Шимал Кавказ кюн сайын

Араны жумушларына соруу ёсгенди

Къалмукъда кеп функциялы аралагъа барып, къырал эм муниципал жумушларын тамамлагъанланы саны эки кереге ёсгенди. Былтыр аллайла 23 минг болган эселе, быйыл ала 53 мингге жетгендиле, деп билдиргенди регионну электрон правительствоуну къурау жаны бла управленины таматасы Константин Патрушев.

Бусагъатда Араны сегиз район эмда бир шахар бёлюмлери барды. Кеп да бармай анга дагъыда бири къошулулукъду. Андан сора да, Элистада учрежденины дагъыда бир офиси ачылыкъды, дегенди Патрушев.

Таксиле тюрсюнлерин алышадыла

Астрахань областыны думасыны депутатлары халкыны транспорт бла жалчытыуну юсюнден законна тюзетиуле кийргендиле. Алагъа кере, энди бу жерли таксиле акъ, кек эмда акъсылдым сары тюрлю боллукъдула, деп билдиргендиле ТАСС-ха думаны пресс-службасындан.

«Адамланы жюрюторге эркилик къагытны бу праволу акт къыбыл кёрюлгончю алганла жангы жорукну аланы документлерини болжаллары тауусулгъуну толтурмазгъа боллукъдула, деп ангылатхандыла пресс-службада. Чиновникле оюм этгенден, жангы мардала таксилени узакъдан окуна танып къыяргъа, къоркыуусулукну кючлендирирге эмда жашырынлыкъда ишлегиленни санын азайтыргъа онг берликдиле.

Кеп сакълатхан спорт комплекс ачылганды

Къарачай-Черкесни Дружба элинде шендююгю заманга келишген физкультура-саулукъ сакълау комплекс ачылганды. Къурулушу 2008 жылдан бери созулуп турган бу мекеме 2012 жылда, Россейни спорт министри Виталий Мутко бла КъЧР-ни башчысы Темурезланы Рашиит бирге ишлеуну юсюнден келишимге къол салгъанларыннан сора, жангъан кёлгъа алынган эди, деп ангылатхандыла регионну башчысыны пресс-службасында.

«Мындан кеп чемпионла, бизни Ата журтубузну атын айтдырлыкъ, ёсюп келген тёлуге юлюгю кёргозюрюк спортчула чыгарыкъларына бир ишеклим жокъду, дегенди Темурез улу, Дружба элде жашагъанланы ала эрттеден бери сакълатхан мекеме хайырланлыгъа берилгени бла алгышлай.

Комплексеге спорт оюнагъа, тутушуугъа, бокс этерге жорулу, теннис столла, тренажерла салынган отоула киредиле. Ол саулуй да 1,2 минг квадрат метрден артыкъ жерни алады.

Тенгиз пехотаны юйрениулерини

Каспий тенгиз флотияны жаяу аскерчилери Астраханьны къатында бла Дагъыстанда юйрениуле бардырлыкъдыла, деп билдиргендиле Юг аскер округну пресс-службасындан.

Жаяу тенгизчиле аскер сауултаны битеу тюрлюлеринден да атып эриширикдиле, артилерия батареяла бла танклагъа къажуа взводла топпадан бла гранатометладан атышыуну мардаларын толтурлукъдула. Бронетранспортерланы марочуларына да кеслерин сынаргъа тюшерикди. «Юйрениулеге битеу да мингге жууукъ аскери эмда энчи техникадан да 200 чаклы бири къатышырыкъдыла», дегендиле пресс-службада.

Гран-при - «Ярославияны» журналистлеринде

«Ярославия» ГТРК-ны корреспондентлери Север Осетияда бардырылган «Восхождение» фестивалыны баш саугъасына тийишли болгъандыла. Аны юсюнден ТАСС-ха «Алания» ГТРК-дан билдиргендиле.

Корреспондент Ксения Овсейчик бла оператор Сергей Загоскин журналистлени форумларында суу басхан Молога шахарны юсюнден хапарлагъан «4 метр» деген документи фильмин кёргозгендиле, дегенди жер-жерли телекомпанияны келечиси. -Аны къарачула артыкъда бек жаратхандыла.

Север Осетияны «44-я долгота» деген маданият-жарыкъландыруучу порталы уа юч номинацияда хорлагъанды: «Интернетде жолучулукъланы юсюнден», «Регион бла танышдыруу» эмда «Регионну тарых эмда культура хазнасыны юсюнден телеберилуени къаууму». Фестивальгъа къатышхан башха журналистле да форумну учредителеринден бла партнёрларыннан энчи саугъала алгандыла. Республиканы правительствосуну саугъасы - Алтын чырча - «Мир» МРПК-га жетгенди.

ФЕДЕРАЛ БАСМА БИЗНИ РЕСПУБЛИКАНЫ ЮСЮНДЕН

Къабарты-Малкъарга ашха кючбюсюреулеге къонакъбайлыкъ этерге таукелдиле

Республиканы битеу районларында да къуралган энчи ишчи къауумла жер-жерли аш-азыкъ предприятаяланы, кафеелени бла ресторанланы болумларына къарап, ала туризмни айнытыуа не юлош къошаллыкларына багъа бичеделе.

Кавказ къонакъбайлыкыны жангы брендин къуаргъа Къабарты-Малкъарны къолундан келлики. Тау этекледе, аламан ариу жерледе ёсген таза алмала, жайлыкълада алынган бал, бир тюрлю къошагъы болмагъан сют бла бишлакъ, жумушакъ къабартылы лёкъумла бла аууунда эриген таулу хычинле, олсагъат отдан алынган шиллик – бу республика къонакъларыны ыразы этерик эмда регионну брендица махтанырга боллукъ затланы тизмесини бир кесекчигиди.

Аш-азыкъ бла кесине тартхан туризм бюгонлюкде битеу дуняда да солуну кюч ала эмда жайыла баргъан бир амалды. Туризмни битеудуны организациясыны шартларына кёре, жолоучулары ючден бири аланы башха къыралагъа бла жерлеге миллет ашарыкъла тартханларын айтадыла. Ала къоранчаларыны 30 процентин азыкъга къоратырга хазырдыла. Солгъанланы 88 проценти уа гастронмианы не тюрлю къыралны да атын айтыргъан магъаналы кесегине санайдыла.

Ашха кючбюсюреу туристле аш-азыкъ халкыны къылыгынын, халин биллирге болушады, дейдиле. Аны себепли регионга къонакъла не къадар кеп келирча этюню юсюнден сёз баргъанда, оноучулары, аш-азыкъ продуктла чыгъаруучулары,

ресторанланы иелерини, туроператорланы бла маркетинглоганы эслерин миллет ашарыкълагъа бурурга, ала аны бла атларын айтдырыкъларына тюшондорюрге тийишлиди.

КъМР-де, саулай Север Кавказда да миллет ашарыкъла алайсыз да туриндустриядан айрылып

тюрлюлюде. Аланы татыуларын кёрмей бир жолоучу да къалган болмаз. Арт жыллада туристле озган жолланы жанларында, тибийгъатны тауушлукъ жерлерини, тарых эм башха эсгертмелени къатларында энчи иели кафе бла ресторана кеп жайылгъандыла. Алада болган миллет ашарыкъла жумушлары болуп эмда къаялагъа ёрлер ючюн келген туристлеге кавказ адег-тёрелени биллирге, бу жерлерни бютонда сюереге, жоеркелери бери дайым да тартып туурча этерге болушадыла.

Айтхылыкъ Чегем чучурлагъа жете-жетмез энчи иели къонакъ юй барды. Аны кафебинде келгенлени

къабарты эм таулу ашарыкъла бла сыйлайдыла. Мында дагъыда бу тюрлерге джип-турла къурайдыла. Жол жанларында ашханаланы бир билерини къатларында бир кюнге она бла экскурсия автобуса тохтайдыла. Аладан тюшген туристле юй бишлакъдан, хумужудан, этден да этилген эмда сары жау жагъыл-

гъан иничке хычинлени, бауурдан мыдых отда бишген, ариу ийиси башынгы тегерек айландыргъан шиллики татыуларын чыгъарып ашайдыла, тау этеклеринде ёсген дарман ханстандан жарашдырылган чайны сююню ичедиле. Алай бери келген жалаанда ауузыланып каллыкъдула. Сервис да бийик даражада тюрлюлюде.

Гастронмиалы туризм рекреацияны бир тюрлюсюю. Анга кеп тюрлю жумушла кирирге боллукъдула – кеп миллет ашарыкълары татыуларын кёрюрге, къошакъсыз, таза жемишле бла тахта кегетле жыйыуагъа къатышырга, жаратхан азыгынын кеси ал-

лынга хазырлагъа юйренирге да. -Аллай туризмни айнытыуу программасына къатышырга боллукъ аш-азыкъ предприятаяланы сайларга болушгъуз деп, биз республиканы битеу районларына письмола жибергенбиз, -дейди КъМР-ни Курортла эм туризм министрствосуну айнуу эмда санатор-курорт ишни управлениасыны таматасы Отарланы Махти. - Бусагъатда бизни борчубуз сервис, качество жаны бла да келишген производволаны, кафеелени бла ресторанланы айрыуду, гастрономия турланы жолларын да белгилеудю.

Отар улу айтханга кёре, аш-азыкъ турла кеслерине не къадар кеп адамны тартып ючюн, аланы юслеринден биллир ючюн, кафееледе бла ресторанада адамланы излемлерин терк да, тынгылы да тамамлауу, аланы ыразы этюню къыйматлы амалларын табарга, туристлеге саугъа халда, сёз ючюн, чай берилрча этерге керекбиз. Таулу хычинни кюню, айранны байрамы, бек уллу хычинни, бек узун шиллики хазырау дегенча затла да гастронмия туризмге аламан тап келиширдикиле.

Туристлени къабарты эм таулу ашарыкъла бла сыйлау бла чекленип къалмай, КъМР-ни Прохладна, Май районлагъа да элтип, анда жашагъан къазакъланы аш хазырлауу адетлерин кёргозгю да бек сейирлик болурга керекди. Алай этилсе, Къабарты-Малкъарны юч бек уллу халкындан бири да бир жанында къаллыкъ тюрлюлюде.

-Прохладныйнни ётмек бишириучо комбинатына жолоучулукъ да

аман боллукъ тюрлюлюде, -дейди Отар улу. -Мында гыржынны кеп тюрлюсюю чыгъарадыла. Туристле ол къалай хазырланганын, биширилгенин кеслери кезлери бла кёрюп, тюз да отдан чыкъгъан гыржынны, булгаланы, татлы ашарыкълары ашап кёрюрге, узуз багъалары бла сатып алырга, саугъа къоллу болурга да онг табарча этилсе, бек иги боллукъ эди.

Экология жаны бла таза продуктланы юсюенлеге да барды сайлар зат. Сёз ючюн, Чегем районну тырхыкларында ёсген алма терек бахчаларына элтирге, жайлыкълада кютен ийнекени сотлеринден этилген бишлакъны, хумужуу да ашап кёрюрге, тау этекледе тахта кегетле бла жемишле жыйдырырга боллукъду. Республикада агроэкология кластер да къуралганды. Анда химия семиртигиле бла пестицидле къошулмагъан битимле ёсдорюледиле.

Бара-баргъан заманда регионда гастронмия туризмни арасын къуаргъа да мурат этилди. Ол къалайда орналлыгы жаныгъа турпродукту айнытыуу программасы толусунлай жарашдырылып бошалгъандан сора белгиле боллукъду. Анда битеу болгъан онгларыбыз эсге алынырыкъдыла. Жангы башламчылыкъ республикага келирге сюйгенлени санын ёсдорюрге болушхандан сора да, гитче эмда орталыкъ бизнесге энчи жамауатланы айнытырга, къонакъбайлыкъ бла байламлы башха сейирлик проектлени да жашауда бардырырга онг берликиди.

Елена БРЕЖИМКАЯ.
«Российская газета»
2014 ж., 2-чи декабрь.

ПРЕЗЕНТАЦИЯ

Поэтни тынчлыкъсыз къадаарын ангыларга болушхан фильм

Бу кюнледе СКГИИ-ни кинозалында Михаил Лермонтовну 200-жыллыкъ юбилейине атап КъМР-ни сыйлы журналисти Владислав Коломейцевни «Венец певца, венец свободы» деген фильмин презентациясы болганды. Аны режиссёру «Къабарты – Малкъар» телеканалны таматасыны орунбасары, Искусстволаны институтуну устазы Ботталаны Муратды. Проектке бу окъуу юйню выпускниклери, студентлери да къатышхандыла.

Фильмни авторлары чыгъармаларында Михаил Юрьевични жашауун терен тинтгенлерин, аны юсюнден ёз оюмларын билдирерге излегенлерин энчи белгилеп айтырчады. Хау, анга къарай, биз Лермонтовну юсюнден хазна жангы зат билмейбиз, алай аны жарашдыргъанла ол муратны тутмагъандыла. Ала закыйны чыгъармачылыкъ жолунда тынгысызлыкъны, аны жоерк учууларын, къулушкучула, жуукъ – ахчулары, нёгерлерни ала ол кесин къалай жюрютгенин ачыкъларга излегендиле.

Отуз эки минутну ичинде биз поэтни сабийлигине, чыгъармачылыкъ жолуну биринчи атламларына, белгиле назмулары къалай жазылгъанларына эмда бизге бек сейир кёрюнген Кавказ бла байламлыгына толусунлай тюшоналабыз. Ол шартланы юсюнден къараучгъа Россейни Лермонтов атлы комитетини сопредседатели Владимир Захаров да ханарлайды. Анда пейзажла, цитатала, тарых фильмледен

алынган къысха юзюкле, аны юй – музейинде сакъланган затла да билешип, барысы да азатлыкъга жыр такъгъан назмучуну тынчлыкъсыз къадаарын ангыларга болушадыла, къараучуну озган ёмюрню жашау – турмушуна тюшондорюредиле.

Поэтни ызын, хатын кавказ къалам къарындашлары андан ары бардыргъанларына да эс энчи бурулуп, Лермонтовну эсгертмесини алдында Кулийланы Къайсын бла Алим Кешоков кеслерини мудах тизгинлерин эшитирген кадла уа бизни кеп затны юсюнден терен сагъышха къалдырадыла. Кесаматда фильмлени, китапчалыча, ханарларын айтхан тере жокуду, чыгъарманы сюжет ызыны, анда кёрюлген теманы магъаналыгыны юсюнден сёз бардыргъан болмаса.

Ол себелден биз да бу жорукъга таянайыкъ. «Венец певца, венец свободы» деген документли кино бегирек да школда окуйт тургъан жаш адамлагъа керекди. Нек дегенде бюгонлюкде

адабиятта жазуучула бла байламлы кеп тюрлю кёз къарамла жерлерин табадыла, бирде, керти шартла бузулуп, тарых болумла терс жанындан кёрюзтюлюп къаладыла. Баям, авторла аны эсге алгъан болурла, чыгъармаларын тёрели хрестоматиясыз бла элтенлеринде. Даулашсыз, фильмни сюжетини баш борчунда да ала адамланы мамырлыкъга, тёрюлюкге, ниет ачыкълыкъга, маданият хазнабыны сакълаугъа чакъыруу салгъандыла.

Былайда авторну бла режиссёрну ишлерин белгилемей къюргъа жарамаз. Владислав Коломейцни кино бегирек да школда окуйт тургъан жаш адамлагъа керекди. Нек дегенде бюгонлюкде

Мурат бла съёмкалагъа бир неча кере Пятигорскге баргъандыла, анда Лермонтовну чыгъармачылыкънын тинтген алимле бла да тюбешгендиле. Сакъланган видеоматериалла жокуну орунда болгъанлары себепли сюжетлерин бу жаны бла артыкъ байкыдыралмагъанларына да жарыгъанды ол.

Презентацияны ахырында бардыргъан «тёгерек столда» кеслерини акъылларын «Минги - Тау», «Литературная Кабардино-Балкария» журналланы баш редакторлары Додулары Аскер бла Хасан Тхазеплов, СКГИИ – ни преподавательлери Мухамед Черкесов, Людмила Шауцукова, «Заман» газетни баш редакторуну орунбаса-

ры Бегпайланы Муталип, жазуучу Жилетевеж Саладин, композитор Асанланы Кулина, белгиле суратчы Ахматланы Леуан эм бирсиле да билдиргендиле. Жыйылгъанла фильмни сюжетин бир кесек тюрлендирип, кенгертип, аны федерал телевиденияны «Культура» каналына жиберирге, дисклеге жаздырып, школлагъа юлеширге кереклисин да чертип айтхандыла. Институту ректору Рахалияны Анатолий а, проект ол башчылыкъ этген окъуу юйде ал атламларын эттенине къууанганын билдирип, чыгъармачылыкъ къауумну жетишилери бла алгышлагъанды.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.
Суратны автор алганды.

Жетишимлеге алланып

Чочайланы Сарыйбий.

Кёзге урунган нызам

Кенделен - бек улуу тау элперибизден бириди. Мында орта билим берген төрт окуу юй барды.

Элни баш жанында, ариу кюллюм бетде, Улуу Ата журт урушда өлгөн 800 кенделенчиге аталган орамда экинчи школ орналынды. Алтмышынчы жылда мында башланган клас-сла орналгандыла. Арткарак сегиз классха дери окутуп тебирейдиле.

Эл да ёсе, сабийлеге да кёшула башлаганда, сора башха мектеплеге жүрюген да кыйын болганын эсге алып, башында айтылган жерде жангы мекамла ишленедиле эм орта школ кыруалады.

Шёндю аны директору Чочайланы Сарыйбийди. Билимми, иш кёллю, коллективде даражасы - сыйы жүрюген, башхалагъа да намыс, хурмет эте билген адежи адам. Аны юсюнден биргесине ишленгенлеге соргъанымда, дуняда не иги сёз, не ахшы алгъыш бар эсе да, бизни таматабыз алагъа тийишлиди, деген эдиле.

Къайры барсанг да, бек алгъа тазалыккъа эс бурмай къоймайса. Сюйсенг-сыймесенг да, ол кёзюнге урунмай къалмайды. Кёп сабий окугъан юйно тийресинде бир тюрко къагыт хурттак неда конфет тыш кёрюнмедди. Терек тюплери окууна сыйпалып эди.

Отоуланы ичлери таза. Къабыргъалада атларын иги бла айтдырган таулу къызланы, жашланы суратлары тагылып. Ол санда урушну, урунууу жигитлерини эм къазуатха кетген кенделенчилени. Бери келген алагъа эс бурмай, къатында тохтап, алагъа къарамай кеталык туюлдо.

Элни жигит жашларын эсде тутуу - ол иги шартды. Ёсе келген тёлю Ата журтларын сюере, урунууда алчыла болургъа аладан юлгю алырла.

Болсада, хар жердеча, мында да баш борч - сабийлени окутуу, алагъа билим беруидю. Анга деп мында эки жыйырма устаз урунады. Ала бары да бийик билимми специалистледиле. Ненден да бек сохталарыны жетишмлерине къуанадыла.

Даражалы эришиулеге къатышыу

Мында уа бийик жетишимлеге ие болган кёп къыз, жаш барды. Ала, район, республика, Россей даражада бардырылган эришиулеге къатышып, айырмалыла болуп, устазларын, ата-аналарын къуандырадыла, школчу нёгерлерине да юлгю боладыла.

Сёз ююнчю, ююнчю классны окуучусу Атырзаланы Адам былтыр къырал даражада бардырылган «Русский медвежонок» деген конкурса алчылыны санында болганды. Онбиринчи классха жүрюген Текуланы Эльвира уа орус тилден Ломоносов атлы эришиуде махтау къагыт алганды. Бу къызны юсюнден энчи айтырга да тийишлиди. Къуру бу предметден угъай, хар неде да жетишимлиди. Алгъаракуда район даражада миллет тепсеуледен эришиуде бардырылган эдиле да, анда биринчи жерге чыкъганды.

ган заманда ол бютюнда керек болады. Устаз сабийлени кёп затлагъа юйретеди.

Эсде къаллыкъ тюбешиуле

Ана тилге, литературагъа да улуу магъана бериледи. Школ программаны окутхандан сора да, белгили жазычуланы чакъырып, ала бла тюбешиуле къурайдыла. Озгъан жыл Толгъурланы Зейтун, Глашланы Борис, Табакъсойланы Мухтар келген эдиле. Ала дерследе да олтургандыла, сабийле бла да кёп ушакъ этгендиле.

люкъду. Андан сора да, аны бла кюрешген нызамлы, тизгинли да болады. Мында спортну кёп тюрлюсюнден жарау этедиле. Ол санда боксдан да. Бу школну окуучусу Локияланы Ислам былтыр Ставропольда бардырылган эришиуледе биринчи жерни алып къайтхан эди.

Андан сора да, бардыла айырмалы жашла. Ол санда Балаланы Баширни, Тюбейланы Темирни айтырга боллукъду. Ала да, эришиулеге къатыша, алчыла болуп, устазларын ыра-зы эте турадыла.

гъанладан сора да, химия бла биологиядан Россей даражада бардырылган эришиуледе окууна школчуланы он махтау къагытлары барды. Аланы уа ары Чочайланы Фатимат хазырайды. Аладан сора да, Малкъондуланы Мадинаны, Атырзаланы Розаны, Жеттеланы Мадинаны, Залийханланы Зухраны, Хачаланы Марьямны, Тёппеланы Борисни, Чочайланы Назирни айтырга боллукъду.

Тамашланы Юрий хар затха да устады. Ол арбазны тапландырады, отоуланы жасаргъа

Жабелланы Зухрана.

Локияланы Ислам, Атырзаланы Адам, Текуланы Эльвира.

Тюбейланы Милана, Текуланы Мадинахан.

Залийханланы Зухрана.

Былтыр КЪМР-ни Билим беру, илму эмда жаш тёлнюю ишлери жаны бла министерствосу къурап, «Юные биологи» деген конкурса школчула, сыйлы жерлеге тийишли болуп, устазларын къуандыргандыла.

Алай къармашып кюрешгенле дагыда бардыла. Ол санда Толбайланы Фарида бла Забакъланы Азаматны да айтырга керекди. Ала уа «Мой край, моя Кабардино Балкария», «Аталычество» эришиуледе хорлагъандыла.

Жашчык сегизинчи классны окуучусуду. Ол а озгъан жыл орус тилден Россей даражада Огнинске бардырылган чемпионатха къатышып, 2-чи жерни алган эди. «Ими гордится страна» деген китапха да туюшгенди. Аны устазы Жеттеланы Мадинади.

Информатикадан Мақытланы Жулдузхан окутады. Ол а мында 1992 жылдан бери ишлейди. Классында компьютери барды. Интернетден кёп сейир материалла мажарады. Ала бла школчуланы шагырей этеди. Экзаменлеге хазырлан-

Бир жол а айтылыкъ къаячыбыз, дунияны бек бийик чукуюна эки кере чыкъган Ёлмезланы Абдул-Халим бла тюбешиулендиле. Ол таулуну таулагъа сюймеклигини юсюнден айтханды. Адам бир ишни къолгъа алып, арымай-талмай, эринмей, ызындан болса, не бийикге да чыгарыгъын билдиргенди.

Огъурлулукъ сингдире

Школну устазлары, окуучулары да жыл сайын Ананы кюнюн тынгылы хазырланп бардырадыла, кыйыннын аныгылатадыла, хурмет этерге, къайгырыулу болургъа чакъырадыла.

Андан сора уа сабийни жашаугъа хазырлауда кимни къылайыны кёлдю? Айхай да, устазын! Аны байрамы уа октябрьни ал кюнлеринде болады. Анга да школчула энчи хазырланадыла. Кеслеринде эки айгъа бир кере чыкърган газетлери устазлагъа, аналагъа жораланады.

Мында спортха да улуу эс бурулады. Бек алгъа ол сау-

Школну ишинде дагыда бир затха энчи эс бурурады. Аламат музейлери барды. Аны таматасы Жабелланы Зухранади. Эрттегили таулу кийимледен башлап агъач адырлагъа, бешикге, кюрек бийчеге дери жүзден артык экспонат барды. Ары кирсенг, къайсы бирине къараргъа билмей, кёзлеринг жан-жанына кетедиле.

Къызчыкъланы бешик бёлерге да юйретедиле, таулу жорукълагъа улуу эс бурулады. От жагъалары да барды. Мында болган затланы барысын да устазла, окуучула жыйгандыла. Ол Зухраны къармашуулугундан этилгенди. Кеси да мында ишленгенли онтогъуз жыл болады, сынаулу устазладан бириди.

Коллектив

Устазланы барысы да махтаугъа тийишлидиле. Билимлерин, заманларын сабийледен аямайдыла. Тюрко-тюрко эришиулеге къатышып, алчы болганылары ана шагъатды. Сёз ююнчю, башында сагъыныл-

болушады. Ариу, жылы отуулада окугъан неден да иги. Агъач ишлени ол бардырады.

Сарбашланы Барисбий, Тюбейланы Хасан бла Балаланы Сейпу уа котельняда ишлейдиле. Къышда мекямны жылыу бла жалчытып турадыла. Жылы, суукъты суу баргъан жерледе бузулган оборудованины, тозурагъан быргъыланы терк алышындырадыла. Ол амалланы хайырындан сабийле суукъдан апчымайдыла.

Ксаналаны Римма, Жанатайланы Фатима эм Тюбейланы Халимат школчулагъа аш-азык хазырлайдыла. Биринчи классда окугъанланы кюннге - юч, экинчи, ююнчю, төртюнчю классланы окуучуларын экишер кере эм аладан таматаланы да бир кере ашатадыла.

Школну ишин сау коллектив бардырады. Аланы бир бирлерине аныгылаулыклары болганыны эм таматаларыны къурау хунерлигини хайырындан болады жетишим.

Шохай Къашхатауда намысы-сыйы жүрюген адамдан бири болганын, хапардан эшитип угъай, кесим билеме. Аны юйюнде юй бийчеси Нафийни къолундан түз – гыржын ашагъанма. Зокалагъа жолуксанг, жолдан тай... Къашхатаучуна алай айтып болгандыла. Терк окъуна кызып къалычу, къама урушха кирирге хазыр болуп туруучу къылыклары ючюн.

Алай туугъан къарындашла окъуна бир бирлерине ушамайдыла. Шохай а алай тюрюл эди - жууаш, «къой аууздундан чеп юзмеген». Сабыр ауазлы, хар сёзюн, базманда тартханча, сагъыш этип айтхан. Энди, кеп жыл озгъандан сора башыма быллай акъыл келеди: Шохай бла ушакъ этгенимде, нек соръган болмаз эдим анга Хажу-Мурат кимиз болады деп. Асан улу Зокалагъа жууукъ жетмесе, алада къонакъда тохтамаз эди деп ойлайма...

Малкъар аууздан, бизни элден да бир къауум жаш 1904 жылда кеси ыразылыклары бла Узакъ Востокга барыргъа чыккъанды – Россейни японладан къорууларгъа урушха тебирегенлени ашыргъанла Къашхатаууну межгитини аллында талагъа жыйылгандыла. Хажу-Мурат жолгъа тебиреден алгъа эки кечени Зокаланы Башчыны юйюнде къалганды. Таматасы Шохай ол заманда акъылбалык жыл саны жетмеген жашчыкъ эди. Болсада къонакъгъа тау адетдеча тюберге, аны хар затына къараргъа акъылы жетгенди. Къонакъны атына бичен, зынтхы да салганды, сыртын сылап-сыйпап жылтыратханды. Шохайны анасы Асан улуну быстырларын да жууп, тазалап, азыкъ да хазырлап, алай ашыргъандыла.

1919 жыл. Граждан уруш къаты баргъан заман. Деникинни аскери Малкъар аууздун кирген эди. Акъла анда болшевикледен бир къауум адамны асмакъгъа асхандыла. Даутоков – Серебряков Зокаланы Хасанны къадылып излегенди, тапса, этин чийлей ашарыкъ эди. Хасанга дерти болганды. Аны юйюн кюйдортгенди, жууукъларына налог салганды – юч жыйырма къой. Кесинде болгъанчыкъланы да жыйып. Холамгъа, Бызынгыгъа да барып, Шохай, юч жыйырма ирик мажарып, малгъунна тапдырганды.

Бир талай кюнден акъ бандитле Асанланы Хажу-Муратны тутуп, Къашхатаууга келтиргендиле. Аны серебряковчуланы къолларына жууукълары берген хапар чыккъанды. Тюзю-терси быллай болганды деп тохтадыргъа

къыйынды. Мында аны каланчууге ургъандыла. Ол а Шохайлары жашагъан жерден узакъ тюрюл эди. Зока улу анга азыкъ элтип турганды. Хажу-Муратны къоллары, аяклары, къысхасы, хар заты да, юшюп, тулукъ кибик болгъан эди. Къолун ауузуна элталмай, Шохай анга къашыкъ бла ашатханды ашыны.

Къалауур бла келишип, Зока улу Хажу-Муратны къачырыргъа таукел болганды. Къарангы кече келгенди бир атны жүгениннен тутуп. Асан улу къачаргъа унамагъанды. «Мен ёлюмден къоркъмайма, не сыйселе да этсинле,

1942 жылда октябрьны ахыр кюнлерине Къашхатаууга гитлерчиле кирдиле. Къайсы малгъун къозухтан болур эди, къайдан билгин. Эл Советни председателиню юйюню бир мюйюшон къалдырмай къармадыла германлыла. Коммунистлени, партизанланы тизмелерин излей эдиле. Жукъ да тапмагъандан сора Шохайны кесин тутдула да, элтип шолну бир отууна урдула. Экинчи, ючюнчю кюнюмде да анга «нөгөрле» къошдула. Ала ненча адам болгъанларын тюз билмейбиз.

-Атабызны мен окъугъан класс ото-

Жылпа эм адампа

Элин жакълагъан башчы

энди мен адам боллукъ тюрюлме. Сен а, ахшы жаш, элде бир жаннга да, тап жууукъларынга да билдирме бу ишинги. Тегерегибиз тилчиледен къуру тюрюлюдо. Кесинги сакъларгъа юреш», - дегенди Шохайгъа.

1922-чи жылда ол партиягъа киргенди. Аны кандидат стажы отуз тогузунчу жылгъа дери созулганды. Зока улу тогуз жылны эл Советни председатели болуп ишлегенди. Ол заманлада бу къуллукъгъа старшина, комиссар деп да болгъандыла. Анга дери элге башчылыкъ этерге эки-юч адамны сайлагъандыла. Алай ала ол жумушун «тар-талмагъандыла». Харф танымагъанла эдиле. Шохай а окъуй, жаза билгенди. Колхоз къуралып, колхозчула да кереклерин табып, жашап башлагъан эдиле.

Болсада мамыр жашау узакъ бармады. Фашист Германияны Совет Союзгъа чапханы бла Улуу Ата журт уруш башланды. Шохайны къарындашлары Келлет бла Хамза журтубузну къанлы душмандан къорууларгъа кетдиле. Къайтмадыла ала андан.

угъа ургъан эдиле. Мен анга азыкъ элтип тургъанма. Батчаланы Хызырны да кёрген эдим анда, -деп эсгереди Шохайны къызы Хауа.

Тутулгъан къашхатаучулары ёлюмден ким къутхаргъаны белгилиди, аны юсюнден къайтарып айтыр турур кереклиси жокъду. Аланы тизмесин фашистлеге берген сатхыч ким болгъаны уа, жарсыуыгъа, биллимей къалды.

Элге гитлерчиле киргинчи болгъан бир ишни юсюнден айтыргъа унутуп бара эдим. Уяналаны Къанамат Нальчикде уллу къуллукъда ишлей эди. Бир кюн, кече ортасында келип, терезени тыншыкъ къагъып, Шохайны уятады. Машинасын арбазгъа кийирип, андан башлары къаты бегитилген эки ащикни чыгарарды. Бири - уллуракъ, ауур, экинчиси-гитчерек эм женгил.

-Шохай, кесинг билгенликден, сени бла къоншуда мени жууукъларым жашайдыла, -деди Къанамат, - алай мен сенден башха бир кишиге ышанмайма. Бу ащиклени бир жан кёрмезча букъдуругъа керекди. Артада мен келип алырма...

Экинчи кюн танг къарангысында Шохай, ащиклени уллурагъан кеси кётюрюп, женгилирегин жашы Зейтунну аркасына жарашдырып, агъачха бардыла. Сырт талагъа чыккъан тар жауу жолуккъуну жанымда ащиклени жерге бастырадыла. Ала иштерин бошаргъа танг жарыгынын жаратмады Шохай. Адам кёрмеги эди деп, андан къоркъа эди. Сора Зейтуннга быллай айтды:

-Жашым, биз элге быллай кирип барсакъ, была замансыз заманда не айланадыла деп, ишекли боллукъдула. Мен отун эте турайым, сен а юйге чап да, балта да, жип да келтир. Зейтун атасы айтханча этеди. Экиси да юйге аркъаларына отунла кётюрюп къайтадыла...

Къалай къужур, ийнанмезча затла боладыла жашауда! Зока улун германлылагъа ол татлы шухёуна санагъан бир эллиси бергенди. Анга бир жанымдан да аз да жууукъ жетмеген, хазна таныгъан да этмеген адам а аны ёлюмден къутхарганды. Баам, хата жууугъундан чыгъады, деген бурунгулу таулу аллай ишни кёрюп айтхан болур эди. Алай аны сёзлери жоюз процентге кертидиле дерге да боллукъ тюрюлюдо.

Къашхатауда комиссарлыкны Зока улу этген жыллада бизни элде агъач жаргъан завод ишленген эди. Аны оборудованиясын Шохайны тилеги бла экиге айлангъан къарындашы, аты республикагъа белгили Хасан мажарганды. Ол заманда алай завод бек керек эди. Адамла юйле ишлей эдиле. Томуруланы жарып, чынар къангала этгенлерин кесим да кёргенме. Мени атам Тенгиз да анда жардыргъан эди юй ишлерге чынар къангала.

Эсли адам эди Шохай. Мен биринчи классха юрюгенде, элде школ жокъ эди. Черек сууну жагъасында теш башында бир гитче юйчюкге жыйычуу эдиле сабилени. Хасанбийланы юйлер деучю эдиле анга. Къалмукъ улуну (таулула алай айтычу эдиле Калмыкова) барып, Шохай элни жарсыуларын билдиргенди анга, бек уллу тилеги уа школ ишлетирге эди. 1934 жылда биз эки этажлы, кенг, жарыкъ отулары болгъан школгъа юрюп башлагъаныбыз эсимдеди. Темуккуланы Топайны юйюню ёрге жанында аптеканы къурулушу башланганды, биз, сабилей, аны терен къазылгъан подвалында ойнап айлангъанбыз.

Зокаланы Шохайны комиссарлык ишине къысха сёз бла уллу багъа бирчеге боллукъду – элине жарагъан башчы.

КЪУЛБАЙЛАНЫ АЛИИ.

ЖЫЙЫЛУ

Тамбланы къайгъысын кёре

Бу кюнде Сабанчыланы кезиулу тукъум жыйылыулары болганды. Мен аланы тюбешиулерине бу жол бла экинчи кере къатышханма. Аны юсюнден газетге не жазар кереклиси барды, башхалада да барды ол адет, дерикле да болура. Алай бу тукъумну келечилери жалаанда бир бирлерине тансыкъ болгъанлары ючюн жолугуп къалмайдыла.

-Биринчиден, жылны ичинде къалай жумушла тамамланылгъанларына къарайдыла, толтургъа керек болгъан ишлени сюзедиле. Бушуу болгъан юйге болушлукъ этиунно, къууанча да къатышыуну оноун этедиле. Бек башы уа – айырмалы окъугъан школчуланы бла студентлени, спортда, башха затлада да жетишимле болдургъанлары атларын махтау бла айтып, сауғалайдыла.

Бу жол да алай болганды. Жыйылыгъа республиканы Кишпек, Жаюково, Атажукино элдеринден, Нальчик шахардан да кёлпел келгендиле. Бек алгъа «Сабанчы» тукъум биригуюню председатели, техника илмуланы кандидаты, Къабарты-Малкъар къырал университетде «Къурулуш производство» кафедраны таматасы, КъМР-ни сыйлы къурулушчусу Сабанчыланы Муратны жашы Заур доклад этгенди. Ол биригуюню уставында жазылгъанлы толтуруу къолгъа къаты алыннганын, ол угъай эсенг, аны кенгерте барыргъа умутлашханларын айтханды. Бек башы - республикада шухёлукъну, мамырлыкны эмда тынчылыкълы жаша-

уны кючлендирирге, терели культураны айнтыуыгъа себеплик этюдю, дегенди. «Артыкъда Сабанчы деген тукъумну юрютгенлени патриот ниетде юйретюге, сабилей ана тиллерин, адетлерин да билерча, ичгичиллиге, наркоманиягъа берилмезча этиуге энчи эс бурургъа тийишиди. Бу ишибизде бек ити окъугъан, спортда, культурада, искусствода айырмалы болгъан жаш адамлагъа дайым да болушлукъ этип турууну, аланы кёлпелдириунно магъанасы чексиз уллуду», - деп чертгенди.

Ол айырмалы жашланы бла къызланы араларында арт беш жылны ичинде ючеулен кандидат, бири да доктор диссертацияларын къоруулагъанларын, жыл сайын юч-тёрт окъуучу шолну иги белгилеге бошагъанларын, 15-20 жаш адам а республиканы эмда къыралны бийик окъуу юйлерине кирип, терен билим алгъанларын, кёлпелери да вузланы айырмалы бошагъанларын эсге салганды.

Озгъан жыллада окъууда, спортда да жетишимле болдургъанлары атларын

айтханды. Аланы араларында Бауман атлы университетте кирип окъугъан Аслан, Кутафин атлы университетте билимин ёсдорген Ахмет, Щукин атлы театр училищеде окъуй тургъан Елена, доктор диссертациясын къоруулагъан Фатимат, спортда айырмалы болгъанла: Фаризат, Мартин, Ахмет, Руслан, Мусса эм башхала бардыла. Ол ингирде Сабанчыладан дагъыда кёлпелени атлары махтау бла сагъанылганды.

Ахырында Заур Муратович шолну 9-чу -11-чи классларын бошай тургъан жашланы бла къызланы андан ары да терен билим алыргъа итинирге чакъырганды.

Ол тюбешиуде дагъыда Сабанчыладан тарых илмуланы доктору, КъМКЪУ-ну профессору Хажу-Мурат, РФ-ни билим берууюню отличниги Хулилат, Нальчикде 30-чу номерли орта школда къабарты тили бла литератураны окъухтан Саммат да сёлешгендиле. Ала да окъууда, спортда да жетишимли жашланы бла къызланы алгъышлагъандыла, ала мындан ары да тутхан ишлерин айыпсыз тамамларыкъларына ийнангъанларын, ышангъанларын да билдиргендиле.

Андан сора уа таматала хычууну жумушну толтурууну къолгъа алгъандыла, айырмалылагъа тукъумну атындан грамотала, сауғала да бергендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
СУРАТДА: тукъумну сыйлы таматалары.
Суратны автор алгъанды.

Жандаурлук

Кёзлери жарыгандыла

Жаш тёлнюно кёп функциялы арасыны ишчилери Нальчик шахарны жыйырма ючюнчю номерли школунда жандаурлук концерт кёргюзтгендиле. Къыялу сабийлени асламысы бусагъатда интернатлада жашайды, алай бир – бир ата – анала балаларына кеслери къараргъа сюедице, къырал юйледе акъылбалыкъ болмагъанла апчыгъан этедиле дейдиле. Алагъа деп школлада коррекция классла ачылгъандыла.

Окъуу юйно залында инвалид сабийле этген суратладан кёрмюч къуралгъан эди. Аланы бир къаууму бурчакъдан, нартюх бюртюкледен, жюнден эм

тюрсюнлю инжиледен этилип эдиле. Жаш тёлнюно арасыны ишчилери театр маталлы сценкала, жырла, клоунада номерле кёргюзтгендиле. Школчула да назмула окъугъандыла.

Ата – анала бу байрам бардырылгъанына жүрек ырадылыкъларын билдиргендиле. Арт жыллада бизни республикада жандаурлук ишге кёп адам къатышады. Озгъан ёмюрледе бир бирге болушуу бизни миллет культурабызны баш шарты болгъанды, бююнлюкте да ол къурумагъаны бек къууандырады.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Акция

Студентле сагъайтадыла

Битеудуния СПИД ауруугъа къажу тургъан кюн 1988 жылдан бери бардырылады. Аны бла байламлы Нальчикни 1-чи номерли больницасында андан ёлгенлеге жоралангъан эсгертмени аллында жыйылыу болгъанды. Анга саулыкъ сакълау учреждениаланы ишчилери, устазла эмда медицина колледжни бла автомобиль лицейни студентлери да къатышхандыла.

«Бу ауруу Къабарты-Малкъарда биринчи кере 1993 жылда ачыкъланганды. Андан бери республикада ол 930 адамгъа жукъгъанды. Ол кёрюмгю жангыз да бизде багъаргъа тюшгенле бла байламлыды.

сунуучуду», - дейди СПИД-ге къажу республикалы араны поликлиникасыны таматасы Амина Шомахова.

Жыйылыуға келген студентле бу ауруугъа атап кёп магъаналы плакат жарашдыргъан эдиле. Сёз ючюн, Аскер Кодзю-

Бююнлюкте уа республикада уётда 500 адам турады. Алгъаракълада СПИД кёбюсюнде 25-45-жыллыкъллада болуучу эсе, бусагъатда ол, жарсыгъа, 18-22 жыллары болгъанлада да аслам жолугъа тебирегенди. Ауругъан инсанладан 95 проценти аман айланып жукъдуралдыла.

Инфекция адамны къанында 10-12 жыл биллинмей турургъа боллукъду. Бирде андан ауругъан кесекле къыйнагъан

ковну плакатында «Кюн сайын дуния башында СПИД-ден ёлгенлени саны 5500-ге жетеди. Аны тохтатыргъа бир мадар жокъымуду?» - деп жазыла эди.

Былай жыйылыула биринчи декабрьде республиканы талай окъуу учреждениаларында да бардырылгъандыла.

КЪМР-ни Саулыкъ сакълау министрствосуну СПИД-ге къажу арасы.

ЖОРАЛАУ

Ветеранла бла волонтерла бир сатырда

1985 жылдан бери ООН-ну Генеральный Ассамблеясыны оноуу бла 5-чи декабрь кеси ырадылыкълары бла оттюсюге къорктуусулукъну жалчытуу жаны бла ишлегенлени халкъла аралы кюннюне саналады. Кёп болмай Къабарты-Малкъарда анга жоралап къууанчлы ингирле бардырылгъандыла.

Жыйылыулаға отдан къоруулачуланы ветеранларын, районладан бла шахарладан волонтерланы клубларыны келчилери да чакътырылгъан эдиле. Тюбешюде ала къаллай ишле бардыргъанларын эмда келир заманлада не тюрлю жумушла тамамларыкъларын белгилегендиле. От ёчюлтюучю гарнизонлада быллай отрядланы айнытуугъа себеллик этерге кереклисини юсюнден да айтылгъанды. Жыйылыуға

къатышханланы творчестволу коллективле жарыкъ концерт программалары бла къууандыргъандыла.

Бююнлюкте республикада

быллай жумуш бла онеки клуб кюрешеди. Алада къутхарычула бла волонтерладан 363 адам урунадыла.

Бизни корр.

Кюйсюзлюк

Терк окъуна тутулгъанды

да тутулуп чыкъгъан тиширыу болгъанды.

Битеу жыйышдырылгъан материаллаға кёре РФ-ни Уголовный кодексини 30-чу статьясыны 3-чю кесегине эмда 105-чи статьясыны 2-чи кесегине тийишлиликде (ахча алып ёлтюрюрге кюрешюу) уголовный иш ачылгъанды.

КЪМР-де МВД-ны пресс-службасы.

КЪМР-де МВД-ны Уголовный розыск управлениасына 30-чу ноябрде Нальчикде жашагъан 49-жыллыкъ бир тиширыу ёлтюрюрге заказ этилгенлени юсюнден билдиргенди. Полициячыла ол шартны тюз болгъанын бла къалгъанын жик-жиги бла тинтгендиле да, ол мурдарлыкъны этерик адамны ачыкълагъандыла эмда анга ахчаны экинчи кесеге бериле тургъанлай тутхандыла. Ол Нальчикде жашагъан, 1973 жылда туугъан, алгъын

ЗАКОНОПРОЕКТ

Улутхачылананы ырысхыларындан бош къояргъа

Уллу болмагъан коррупция аманлыкълала ючюн тюрге салмай, ишлерге жибериге да боллукъду. Андан сора да, тазирни ёлчмени азайтыргъа эмда аны кеси ырадылыгы бла тёлнюно болжалын 60 кюннге дери созаргъа белгиленеди. Ол жорукъла къырал башчы Къырал Думаны къарауна берген законопроектде кёргюзюлюпдюле.

Федеральный законну проекти коррупция аманлыкъчылыкълары къажу кюрешни амалларын бютюн къыйматлай этер мурат бла жарашдырылгъанды. Ол къабал кёрюлсе, тазир салыу бла жууапха тартыудан, улутхачылананы терсликлерине жолукъ-

дуруудан хайыр чыгъар,деген умут барды.

Бусагъатда уллу болмагъан коррупция аманлыкълала ючюн сюд этилингенлени 89 проценти жалаанда тазир салыу бла жууапха тартылып къаладыла, деп айтылады законопроектни юсюнден ангылатыуда. Алай тазирле асыры уллудан, аланы тёлрге кёллени къолларындан келмейди да, аманлыкъчыны терслигине жолукъдурур онг болмай къалады. Приставла тазирни тёлемегенлени тутарлы этер мурат бла жарашдырылгъанды. Ол къабал кёрюлсе, тазир салыу бла жууапха тартыудан, улутхачылананы терсликлерине жолукъ-

аланы терс болгъанларына тюшюндюргенин, аны бла бирге уа аны тёлгенлени саны да иги кесек ёсгенин.

Президент уллу болмагъан коррупция аманлыкълала этгенлеге салынган тазирни ёлчмени азайтылса хайырлы боллукъду деп, алай этерге чакъырады. Андан сора да, ол санкцияланы башха амалла бла алышындырыргъа боллукъун чертеди. Сёз ючюн, тюзетиучю ишлеге жиберирге, тазирге къошакълар уа дагъыда бир-бир къуулукълалада юч жылны ишлерге эркинлигин сыйырыргъа, ырысхысындан да къуру къояргъа.

«Российская газета».

ТЕАТР

Къарсла бла къууанч тауушла

Декабрь айда, хар замандача, республикалы театрла сабийлени Жангы жылга жораланган оюнга чакырадыла. Бу кюнде М. Горький атлы Орус къырал драма театр Н. Сининаны «Кто украл светозор?» деген пьесасына кере бек гитче къаруула деп салынган спектаклин кёрюктенди. Аны ала жаратханларын къарсла, актёрлага залдан айтхан ариу сёзлери бла билдиргенди.

Оюну режиссёру Э. Успаева бу театрда сынаулу актрисаладан бириди. Ол кесини къаруун режиссурада бююннге дери да сынаганды. Бу жомакны баш маганасы жолда жүрөгөн сабийлени аны тюз ётерге юретиуду.

Пьесаны сюжети бош окунады. Агачда жашаган Айбу, Кирпи, Къоян эм Эрленчик орамда светофор орнатадыла. Аны уа, кече келип, урлап кетедиле. Кирпи, тинтиу ишле бардырып, Укуну болушлугу бла ага сууукъ къол Тюлкюден жетгенин биледи. Ол, терслигин жөнгип, жаныуарла, алгынча, шүөхлукда жашап къаладыла.

Актёрла залдагы жашчыкъланы бла къызыкъланы жолдан ётерге юрөтгөн кезиледе ала, бирден къычыра, жууапарына соруула бергенди. Кызыл тюрсюн жанса, сюелип турурга, сарыда хазыр болурга кереклисин, жашилде уа жолдан ётерге боллугун уста билгенлерин кёрюктенди.

Светофорун урлап кетгенде, башха амал болганына да тошонгенди гитче къаруучула. Жаныуарла, къолларына «зебраны», жер туюнде болуучу жолну, башха белгилени да алып чыгып, хар бирини юсюнден оюн халда хапарлагандыла.

Быллай оюнда жылдан жылга тюрленмеген, ага къууанурга тийишли бир шарт: сабийле, аманлык этгенле жанлы болмай, иги иш къуарурга кюрешгенлеге болушадыла. Сёз ючюн, Тюлкюню огурамайдыла, Айбу жукулуп къалып, светофорну алай алып кетгенлерин да жашырмайдыла. Алай бла гитче къаруучула оюннга тартынадыла, театры сюерге юрөнедиле. Мени оюмуна кере, жомакны баш борчу олду.

«Светофорну» декорациясны юсюнден оюн ачы айтурга тийишлиди. Ол совет

мультиклени ахшы төрелерине жууукъду. Жарык тюрсюнле, жомаклы юйчюкле, кёзюню къууандырган суратла. Художник Э. Бородина сахнага къууат бергенди. Кийимлени жарашдырган Р. Дацирхованы аты эрттеден белгиледи. Аны фахмусуна биз дагыда

бир кере шагъат болдукъ.

Режиссёр бир тюрлю жангы амал излемегенди, музыка, телсеу, чам бла къутулганды кесини ишинден. Оюннга жаланда алты актёр къатышадыла, ала жаш төлюенди. Бары да бирча кёрюнгендиле сахнада.

Бу спектакль Орус театры артык белгилерча жетишми тийюлду. Алай, репертуарда быллай оюн болуп, сабийлеге кёрюкте турсала, ол жаланда хайыр келтирикди.

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ.
Суратны автор алганды.

КОНКУРС

«Заман» газетни - хар таулу юйюрге

Жорукълары

Ана тилибизде чыкъган газетни редакциясы «Жазылуу-2015» деген конкурсе бардырады. Аны мураты – «Заман» окууучуларын кебейтиуду, ага себеплик ётерге кюрешгенлени тирилтиуду, кёллерин кётюрюуду. Конкурса къатышырга шахар, район управленияда, почта связны битеу бёлумлеринде урунганла, почтаьонла да чакырыладыла.

Номинациясы

Номинация - «Заманга» жазылганы санын кебейтиу. Окууучулары къошуулары 2014 жылны экинчи жарымыны кёрюмдюлери бла тенгешдирилип тохташдырыллыкдыла.

Итогла чыгаруу

Конкурсну итоглары жазылуу кампания бошалгандан сора 2015 жылны аллында чыгарыладыла эмда газетде басмаладыла.

Хорлагъанлагъа сауугъала

Саугъаланлыкъ беш жер тохташдырылады.

- 1-чи жер ючюн - 6000 сом
- 2-чи жер ючюн - 5000 сом
- 3-чю жер ючюн - 4000 сом
- 4-чю жер ючюн - 3000 сом
- 5-чи жер ючюн - 2000 сом

Ярмаркала

Назыланы кезиуду да жетди

Онунчу декабрьден башлап Нальчикни хар районунда да назы терекчикле сатхан базарла къураллыкдыла. Алары бу адресле бла табарга боллукъду:

Тарчоков атлы орам, 86, «Юго-Западный» сатыу-алуу комплекс (Горный район), Неделина, 6 (Искож район), Шогенуков атлы орам, 23, «Кавказ» сатыу-алуу комплексни къатында (Центр район), Мальбахов атлы орам, 30, республикалы Ипподрому арбазында

(Стрелка район), Калинин атлы орам, 258 «а» (Александровка район), Шогенов атлы орам, 4 (Дубки район), «Нальчик» сатыу-алуу комплекс (Дубки район).

Назыланы сатарга жерни, санитар мардалага бузукълукъ этилмегенине да шагъатлыкъ къагъытланы Нальчик шахарны аш-азыкъ рынок бла предпринимательлеге эм эл мюлкге себеплик этген управлениасы бередди. Ярмаркала 31-чи декабрьге дери ишлерикдиле.

ЧАКЪЫРЫУ

Республикадагы кесеге башланады

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти «Мени законла чыгарууда башламчылыкъым» деген темага жазылган бек иги ишни сайлар муратда бардырылган 10-чу Битеуроссий конкурсу республикада кесеге башланганы юсюнден билдиреди.

Анга билим беруу эмда илму организацияда окугъан эм ишлеген жаш адамла къатышадыла. Конкурс ишлени республиканы къурау комитети 2015 жылда 1-чи мартха дери бу адрес бла алады: Нальчик ш., Ленин пр., 55, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини юйю, 105-чи кабинет.

Конкурсну юсюнден тынгылы хапар билер ючюн, 42-60-84-40-45-26 телефон номерлеге сёлеширге эмда КъМР-ни Парламентини официалъный сайтын (www.parliament.kbr.ru) ачып къарарга боллукъду.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Билдирюу

Москва шахарда къагъанакъга къарарга няня изленеди. Соруулары болганла бу телефон бла сёлешигиз: 8-928-722-49-88

Къужур затла

Британлыны аты негуду? Мухаммат!

Муслиманлыланы араларында бек жайылган Мухаммат деген ат алгъаракълада Лондонда да терк-терк тубегенледен бири болганды. Энди уа саулап Британияда окуна кёп къагъанакълагъа файгъамбарны атын атайдыла. Ма ол ийнанмачна шартланы (алай ислам къыралдан мигрантланы санын эсге алсанг, ийнанурга да боллукъду) Британияны BabyCentre интернет порталы туура этгенди.

Эр киши атладан артыкъда кёп аталган бешуелен:

1. Мухаммат (27 атны озул, ёрге кётюрюлгенди)
 2. Оливер.
 3. Джек.
 4. Ноа.
 5. Джейкоб.
- Тизмеде дагыда Омар,

Алий, Ибрагим да бардыла. Алары саны къыстау ёсюп барады.

Тишириу атладан артыкъда кёп аталган бешуелен:

1. София (ол Россейде да биринчи жердеди)
2. Эмили.
3. Лили.
4. Оливия.
5. Амелия.

Тишируулары тизмесинде арап атла алыкъа энишгедедиле: Нур 29-чу жердеди, Мариям, 59 атны озул, 35-чи жерге тюрюгенди.

Араплы атла аталгъанланы кёпден-кёп бола баргъанлары Бирикген Королевствода маданиятны, адет-төрелени кёп тюрлюлюклерине киши чырмау этмегенине, ол кюч ала баргъанына шагъатлыкъ этеди,-

дегенди BabyCentre сайтны шеф-редактору Сара Рэдшоу, ол жангы шартланы юслеринден кесини оюмун айта.

Сабийге ат аталгъанда, белгиле адамла да эсге алынадыла. Сёз ючюн, The Guardian газет жазгъанга кере, британлыла, эр бла къатын Бэкхемледен юлгю алып, къызчыкъларына -Харпер, жашчыкъларына уа Ромео эм Круз атагъандыла. Сёз ючюн айтханда, Шекспирден алынган Ромео деген атны жюрютгелени саны - 67 процентге, Крузну уа 400 процентге окуна ёсгенди. Корольну юйюрюнден Уильям, Гарри эм Джордж деген атланы даражалары уа быйыл, нек эсе да, тюрюгенди.

«Комсомольская правда» газет.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика бёлумно таматасы)
САРАККУЛАНЫ Асият (культура бёлумно таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къоруула жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникация жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООУ-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кере 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ МОМЕРИН
ЧЫЪАРГЪАНЛА:

Текуланы Хауа-дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1.2.3.4-чю бетле),
Бийчеккуланы Жаннета (5.6.7.8-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 2130 экз. Заказ № 2352

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru